

Żadna z kontrolowanych przez Najwyższą Izbę kontroli miejscowości nie spełniała wymogów określonych dla uzdrowisk. W większości miejscowości przekroczono dopuszczalne normy hałasu. Co do blisko połowy badanych sformułowano zastrzeżenia co do jakości powietrza.

NIK sprawdziła uzdrowiska spełniając należne wymogi. Z wynikami można zapoznać się [tutaj](#).

NIK zauważa, że posiadanie statusu uzdrowiska nie gwarantuje, iż dany obszar spełniał i nadal spełnia wymogi wyznaczone dla uzdrowiska. Dotyczy to również właściwości leczniczych klimatu lub wykorzystywania surowców naturalnych. Brak odpowiedniej dbałości gmin o stan środowiska naturalnego może prowadzić do utraty statusu uzdrowiska, a w konsekwencji ograniczenia pacjentom dostępu do lecznictwa uzdrowiskowego. Należy podjąć natychmiastowe działania, by uzdrowiska mogły nadal utrzymać swój status. Tylko niektóre z nich mają na to czas do końca 2021 r.

Jak podaje NIK, **gminy nie korzystały z podstawowego narzędzia przeciwdziałającego naruszaniu zakazów określonych dla uzdrowisk, tj. nie podejmowały uchwał w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego.** Miało to wpływ na wybudowanie, wbrew ustawowym zakazom, sklepu wielkopowierzchniowego, parkingu, domów jednorodzinnych oraz turystycznych w jednym uzdrowisku (Dąbki).

Nadzór Ministra Zdrowia nad lecznictwem uzdrowiskowym był nieskuteczny. - *Minister nierzetelnie weryfikował spełnianie wymogów określonych dla uzdrowisk, a także nie monitorował zachowania warunków leczniczych i środowiskowych na ich obszarze. Nie monitorował również realizacji zaleceń zawartych w decyzjach uzdrowiskowych dotyczących spełniania wymaganych norm środowiskowych oraz wykorzystywania surowców naturalnych w lecznictwie uzdrowiskowym – czytamy w raporcie NIK.*

Status uzdrowiska ma w Polsce 45 miejscowości. Żadna ze skontrolowanych przez NIK miejscowości nie spełniała wszystkich pięciu wymogów określonych dla uzdrowisk. W aż 10 - z 11 badanych - miejscowościach (Kamień Pomorski, Kołobrzeg, Krasnobród, Muszyna, Nałęczów, Połczyn-Zdrój, Rabka-Zdrój, Wapienne, Złockie i Żegiestów) przekroczono np. dopuszczalne normy hałasu (przekroczenia w porze dziennej sięgały od 3 proc. do 42 proc, w porze nocnej od 8 do 29 proc, a w uzdrowisku Dąbki w ogóle nie przeprowadzono takich badań). W dwóch uzdrowiskach (Dąbki i Krasnobród), nie wykorzystywano w lecznictwie uzdrowiskowym surowców naturalnych (borowiny), znajdujących się na ich obszarach. **Minister Zdrowia potwierdził możliwość prowadzenia lecznictwa uzdrowiskowego we wszystkich 11 miejscowościach, mimo że nie spełniły one wszystkich wymogów określonych dla uzdrowisk.**

Podawane przez gminy oceny jakości powietrza nie odzwierciedlały rzeczywistego poziomu zanieczyszczeń. W żadnym ze skontrolowanych uzdrowisk nie prowadzono bowiem kompleksowych badań jakości powietrza, a niektóre badania (np. benzenu i tlenku węgla) przeprowadzono na obszarach powiatów i odnoszono do miejscowości uzdrowiskowych (np. obecnie stacje pomiarowe w województwie zachodniopomorskim zlokalizowane są w odległości od kilkunastu nawet do 100 km od uzdrowisk). W związku z tym w operatach uzdrowiskowych przedstawiano **oceny stanu sanitarnego powietrza (opracowane przez Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska), które odnosiły się do obszaru całego powiatu, a nie danego uzdrowiska, chociaż zgodnie z ówczesnymi przepisami gminy powinny przedstawić wyniki badań wszystkich dopuszczalnych poziomów substancji w powietrzu przeprowadzonych na obszarze uzdrowiska.**

Podmioty uprawnione do wydawania świadectw potwierdzających właściwości lecznicze klimatu i surowców naturalnych sformułowały uwagi dotyczące jakości powietrza w blisko połowie skontrolowanych przez NIK uzdrowisk (5 z 11 badanych). Związane to było m.in. z powodu przekroczenia 24-godzinnych stężeń pyłu zawieszonego PM10 wynoszące nawet o ponad 200% dopuszczalnej normy 50 µg/m³ (przy zachowaniu dopuszczalnych częstotliwości tych przekroczeń w roku kalendarzowym). **Pomimo tych przekroczeń, gminy otrzymały świadectwa potwierdzające lecznicze właściwości klimatu.** W rocznych raportach Wojewódzkiego Inspektoratu Ochrony Środowiska (WIOŚ) dot. oceny jakości powietrza za 2014 i 2015 rok we wszystkich strefach, w których zlokalizowano uzdrowiska, stwierdzono przekroczenia dopuszczalnych norm pyłu PM10 (w tym stężeń 24-godzinnych) oraz pyłu PM2,5 (poza woj. zachodniopomorskim), a także docelowych poziomów benzo(a)pirenu.

Gminy uzdrowskowe, mimo ustawowego obowiązku, nie monitorowały stanu środowiska na terenie swoich uzdrowisk (z wyjątkiem doraźnych działań gmin Muszyna i Rabka-Zdrój). Także badania przeprowadzone przez WIOŚ w ramach Państwowego Monitoringu Środowiska (PMŚ) w latach 2014-2015 w kontrolowanych miejscowościach uzdrowskowych były wybiórcze. Nie przeprowadzono wszystkich wymaganych badań, w tym m.in. badań poziomu natężenia hałasu oraz sprawdzenia dopuszczalnych oraz docelowych poziomów substancji szkodliwych w powietrzu. Monitoringiem objęto tylko niektóre substancje zanieczyszczające powietrze w pojedynczych gminach (np. w Rabce-Zdroju i Muszynie), a poziom hałasu zbadano jedynie w uzdrowsku Nałęczów.

Żadna z kontrolowanych gmin nie prowadziła ewidencji wydatków pokrywanych z opłaty uzdrowskowej, pomimo że gminy mogą pobierać tę opłatę wyłącznie w celu realizacji zadań związanych z zachowaniem funkcji leczniczych uzdrowsk.

Ustawa o lecznictwie uzdrowskowym i przepisy wykonawcze nie określają charakteru dotacji uzdrowskowej i sposobu jej rozliczania. Miało to wpływ na odmienne podejście gmin uzdrowskowych i wojewodów do charakteru tej dotacji. Odmierna była również procedura przyznawania i jej rozliczania w poszczególnych województwach.

Kontrolowane gminy wykonywały zadania związane z zachowaniem funkcji leczniczych uzdrowsk. W ramach tych zadań tylko niektóre z nich ponosiły wydatki inwestycyjne z zakresu infrastruktury komunalnej i technicznej.

Rozbieżne interpretacje przepisów dotyczących wyłączenia z obowiązku poboru opłaty uzdrowskowej osób przebywających w szpitalach sprawiły, że nie wszystkie gminy jednakowo traktowały pacjentów szpitali uzdrowskowych. Nawet pomimo interpretacji Ministra Finansów z 2014 r., w której wskazano, że organ podatkowy gminy nie powinien pobierać opłaty uzdrowskowej od osób przebywających w szpitalach uzdrowskowych, inkasenci z dwóch gmin (Kołobrzeg i Kamień Pomorski) pobierali opłaty uzdrowskowe od takich osób jeszcze w roku 2015 (kwota pobranych opłat wyniosła 216,5 tys. zł). NIK zwraca uwagę, że dochody te mogą zawyżyć kwoty dotacji z budżetu państwa przeznaczonej dla uzdrowsk w 2016 r. i 2017 r., gdyż przyznawane są one w wysokości równej wpływom z tytułu opłaty uzdrowskowej, pobranej w uzdrowsku dwa lata wcześniej.

Brak dbałości o stan środowiska naturalnego może prowadzić do obniżenia walorów uzdrowskowych gmin oraz stanowić barierę w ich rozwoju, a w konsekwencji ograniczyć dostęp pacjentów do lecznictwa uzdrowskowego. NIK zwraca uwagę, że gminy uzdrowskowe, które nie

będą spełniać warunków dotyczących m.in. natężenia hałasu, zanieczyszczenia powietrza, czy wykorzystywania surowców naturalnych mogą utracić status uzdrowiska.

Wyniki kontroli wskazują na konieczność podjęcia działań systemowych, mających na celu zawarcie porozumienia pomiędzy Ministrem Zdrowia i Ministrem Środowiska w sprawie objęcia wymaganych badań jakości środowiska w uzdrowiskach wieloletnimi programami PMS, tak, aby zapewnić gminom uzdrowiskowym weryfikację spełniania wymagań m.in. w zakresie dopuszczalnych norm zanieczyszczenia powietrza, natężenia hałasu i emisji pól elektromagnetycznych.

W ocenie NIK konieczne jest podjęcie działań legislacyjnych:

- przez Ministra Zdrowia w celu zmiany ustawy o lecznictwie uzdrowiskowym, uzdrowiskach i obszarach ochrony uzdrowiskowej oraz o gminach uzdrowiskowych, poprzez wprowadzenie zasad ustalania kierunków działalności uzdrowisk w zakresie lecznictwa uzdrowiskowego lub odstąpienia od takiego wymogu,
- przez Ministra Zdrowia, w porozumieniu z Ministrem Finansów: zmiany ustawy o lecznictwie uzdrowiskowym i aktu wykonawczego poprzez wskazanie charakteru dotacji dla gmin uzdrowiskowych, uszczegółowienie celu wydatkowania oraz określenie sposobu jej rozliczenia; zmiany rozporządzenia Ministra Finansów w sprawie trybu i terminów ustalenia oraz przekazania dotacji z budżetu państwa gminie uzdrowiskowej poprzez wprowadzenie mechanizmu zobowiązującego do korekty wysokości dotacji uzdrowiskowej o równowartość opłaty uzdrowiskowej pobranej nienależnie.